

регіонах; розвиток мережі оптово-роздрібних підприємств; існування процесів інтеграції оптових посередників з виробниками продукції різноманітних організаційно-правових форм; значне інвестування в розвиток матеріально-технічної бази підприємств виробників продукції.

Для самостійних підприємств повинні бути створенні такі економічні умови, які примусили б їх повернутися до потреб споживачів. Такі умови може створити лише цивілізований ринок та впровадження сучасних методів системи менеджменту та ефективного маркетингу у функціонуванні агробізнесу через конкурентоздатність.

Література:

1. Андрущенко М. Гаврилівські курчата біля порталу ЄС // "Агробізнес сьогодні". - 2003. - №3 (26). - С. 18-19.
2. Використані інформативні матеріали www.ostrich.com.ua
3. Поточна кон'юнктура і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні на 2002/2003 маркетинговий рік // За ред. Шпичака О.М. - ІАЕ. -2002. -169с.

УДК: 633.18: 338.43.01: 338.5

ФОРМУВАННЯ РИНКУ ТА ЦІНИ НА РИС В УКРАЇНІ

Л.М.ГРАНОВСЬКА – к.с.-г.н., доцент, Херсонський ДАУ,
І.І.ШАПАР – зав.відділом технологій, Дослідна станція рису УААН

Рис у світі вирощують на площі понад 150 млн. гектарів, а валове виробництво зерна-сирцю становить в межах 600 млн. тонн (в 2000 р. – 607,5, в 2001 р. – 591 млн. тон). Основними виробниками та споживачами рису в світі є азіатські країни Китай, Індія, Індонезія, В'єтнам, Таїланд, в Африці – Єгипет, у Північній Америці – США, у Латинській – Бразилія.

Середня урожайність цієї культури в 2001 р. становила 38,5 ц /га. Найбільш високі урожаї, на рівні 60-80, а в окремих випадках – до 90-100 ц /га, одержують країни Середземномор'я: Іспанія, Греція, Італія, Єгипет, Австралія, США, Японія, Китай, Південна Корея.

Обсяг світової торгівлі рисом за результатами оцінки Міністерства сільського господарства США склав приблизно 23,4 млн. тонн. Основними експортерами є Таїланд, В'єтнам, Пакистан, США, імпортерами – країни Близького Сходу, Європи, Африки.

Україна відноситься до країн, в яких власне виробництво рису доповнюється імпортом. Тому ринок рису в Україні складається з двох частин – імпорту і власного виробництва. Обсяг його торгівлі займає 25-35 % круп'яного ринку.

Розмір імпорту рису в Україні за 2001 р. за даними інформаційної

служби компанії "Олімпекс ЛТД" наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Імпорт рису в Україні в 2001 р.

Місяць	Обсяг імпорту		Ціна дол. /т	Сума тис. дол.
	тонн	в %		
січень	2678	3,6	190	508,8
лютий	2067	2,8	212	438,2
березень	2713	3,6	170	461,2
квітень	1632	2,2	214	349,2
травень	4556	6,1	155	706,2
червень	5465	7,3	194	1060,2
липень	10941	14,7	191	2089,7
серпень	11022	14,8	214	2358,7
вересень	10431	14,0	217	2263,5
жовтень	8848	11,8	218	1928,9
листопад	5982	8,0	224	1340,0
грудень	8310	11,1	211	1753,4
Разом	74465	100	205	15258,0

Обсяг імпорту рису в Україну, як видно з даних таблиці 1, складає за даними 2001р. близько 74,5 тис. тонн в рік на суму 15,3 млн. доларів США. Основними експортерами рису в Україну є В'єтнам, Індія, Пакистан, Єгипет, Іспанія, Китай.

Найбільша частка імпорту (45,3%) припадає на місяці, коли запаси вітчизняного рису в господарствах вичерпуються і його поставки на ринок суттєво скорочуються - липень, серпень, вересень. З початком збирання рису і надходженням на ринок нового урожаю обсяг імпортованих поставок зменшується. Поступово він починає зростати в травні – червні і досягає апогею в середині – кінці літа та на початку осені.

Середня ціна імпортованого рису за 2001 р склала 205 дол. США за одну тонну. Протягом року вона коливалась від 155 до 224 дол. США за одну тонну. Ці коливання є наслідком неоднакового співвідношення надходження в окремі місяці різного за якістю рису, наприклад, короткозерного, довгозерного чи овальної форми, способів розфасовки і тощо, а також коливання цін на світовому ринку, що не впливає на формування ринку рису.

Валове виробництво рису-сирцю в заліковій вазі (приведеній до стандартних показників за чистотою і вологістю) у 2001р. по Україні становило 68 тис. тонн. З урахуванням рівня товарності загальний вихід рисової крупи, як сортової так, і подрібненої, складає близько 35,5 тис. тонн. Таким чином, обсяг ринку рису в Україні з урахуванням імпорту власного виробництва складає 110 тис. тонн, або 2,24 кг з розрахунку на душу населення. Причому на 32,3 % він заповнюється продукцією власного виробництва, а решта – за рахунок імпорту.

Однак, такий підрахунок є неповним, оскільки він не враховує контрабандні поставки рису, насамперед з приводу прозорості кордонів з Росією і Білорусією. Окрім того, на нього впливає такий фактор, як низька

купівельна спроможність населення України, що можна вважати явищем тимчасовим. Тому, важливе значення має визначення обсягу ринку, виходячи з мінімальних найнеобхідніших норм споживання.

Споживання рису в різних країнах неоднакове. У країнах, де рис вважається основним продуктом харчування, у середньому на душу населення припадає до 100, а в окремих випадках – до 150 кг. За останні роки в багатьох з таких країн, наприклад, в Японії, Південній Кореї, Китаї спостерігається стала тенденція до скорочення споживання рису за рахунок збільшення споживання інших продуктів харчування – передусім м'ясних, рибних, молочних.

У країнах, де рис не вважається основним продуктом харчування, наприклад, у країнах західної Європи, США, Австралії, наявна тенденція до росту споживання рису, яке в останні роки складає 5-7 кг на душу населення. Це пов'язано передусім із тим, що рис відноситься до високопоживних дієтичних продуктів, легко перетравлюється (98%) та засвоюється (96%) організмом, що дає можливість віднести дану тенденцію до ознаки покращення харчування.

За рівнем споживання рису Україна відноситься до останніх, тому у розрахунках треба враховувати тенденції до змін, які є в цих країнах. Мінімальна, необхідна для нормального функціонування організму, норма споживання рису згідно з міжнародними нормативами харчування становить 3 кг на душу населення. Виходячи з неї, потреба України в рисовій крупі становить 145-147 тис. тонн. У перспективі з поліпшенням стану справ в економіці країни і наближенням структури раціону харчування до міжнародних стандартів вона може підвищитись до 250 тис. тонн на рік.

Потенціальні можливості галузі рисівництва України становлять 30-33 тис. га. За реального підвищення урожайності до 50 ц /га це дасть можливість виробляти щорічно 160 тис. тонн рису –сирцю и близько 85 тис. тонн рисової крупі, або 58,6% від потреби.

Ціни на рисову крупу вітчизняного виробництва на ринку формуються на станціях виробництва рису-сирцю (вирощування), переробки рису-сирцю на крупу, транспортування та оптової і роздрібної торгівлі.

Переробкою рису-сирцю на крупу займаються як безпосередньо рисосіючі господарства, які мають відповідні виробничі можливості, так і самостійні рисові заводи, розташовані в м.Красноперекопську, Керчі, Каланчаку, Херсоні. Якість виробленої крупі за деякими показниками (наявність подрібнених зерен, якість шліфування, розфасовка тощо) поступається імпортній, але цей недолік з лихвою компенсується кращими смаковими та харчовими якістьми. Тому споживачі частіше віддають перевагу вітчизняному продукту, що деякою мірою сприяє стабілізації внутрішнього ринку.

У зв'язку з відсутністю можливості проаналізувати виробництво крупі на самостійних рисових заводах, аналіз формування ціни на сільськогосподарській (вирощування) та промисловій стадіях проведено на прикладах окремих господарств (табл. 2).

Таблиця 2 – Порівняльна характеристика реалізаційних цін (з врахуванням ПДВ) рису – сирцю та рисової крупи в господарствах України за 2001 р.

Показники	"Павловський" АР Крим	"Надія" АР Крим	"Нива" АР Крим	"Прикордонник" Одеської області
Середня реалізаційна ціна 1т. рису-сирцю, грн.	757,0	809,0	788,0	732,0
в перерахунку на 1т. крупи, грн.	1130,0	1207,0	1176,0	1092,0
Середня реалізаційна ціна 1т. крупи, грн.	1522,0	1536,0	1657,0	1488,0
Додатково одержано виручку від реалізації рису крупою (від переробки), грн.	392,0	329,0	481,0	396,0
в % вартості рису-сирцю, перерахованої на вихід крупи, %	34,7	27,3	40,9	36,2

Як видно з даних таблиці 2, реалізаційні ціни на рис-сирець, які включають в себе витрати на вирощування, збирання і доведення до необхідних товарних кондицій урожаю та прибуток від сільськогосподарської діяльності, у перерахунку на одну тонну одержаної крупи становлять по окремих господарствах на рівні 1100-1200 грн. і на цьому рівні формують свою частку в роздрібних цінах.

Середня реалізаційна ціна однієї тонни рисової крупи, яка додатково включає в себе витрати на переробку сирцю на крупу та прибуток від неї, коливалось у господарствах переважно в межах 1500-1700 грн., або на 300-500 грн. більше, ніж під час реалізації сирцю. Враховуючи, що рисосіючі господарства та рисові заводи реалізовували крупу приблизно за однаковими цінами, які відрізнялись лише за фактором якості виробленої продукції, можна вважати, що на стадії промислової переробки рису-сирцю ціна за 1 тонну крупи збільшується на 300-500 грн., або на 27-41 % у відношенні до ціни на сирець.

Витрати на виробництво крупи (заробітна плата, електроенергія, паливо та мастильні речовини, матеріали тощо) у рисосіючих господарствах, як правило, відносно незначні і не перевищують 80-90 грн. на одну тонну продукції. В окремих рисових заводах вони в 1,5 – 2 рази вищі, у зв'язку з необхідністю транспортування і підвищеними накладними витратами. Тому з'єднання вирощування рису, збирання і доведення до кондицій урожаю та виробництво рисової крупи, як кінцевого продукту для споживача, в одному технологічному процесі треба розглянути як суттєвий фактор росту рентабельності галузі в цілому.

Сезонні відхилення рівня реалізаційних цін на рисову крупу розглянемо за даними реалізації продукції рисового заводу Дослідної станції рису УААН за 2001 рік.

Відпускні ціни на рисову крупу в перші п'ять місяців, як це видно на рис. 1, коливались на рівні 1,43-1,51 грн. за кілограм. Починаючи з черв-

ня, вони поступово підвищувались і досягли свого апогею 1,72-1,76 грн. за кілограм у серпні-вересні. У зв'язку з надходженням на ринок круп нового урожаю в жовтні ціни знизились до 1,56 грн., а в листопаді – до 1,37 грн. за кілограм. У грудні відмічено ріст цін приблизно до рівня зимово-весняного періоду – 1,41 грн. за кілограм.

На оптових ринках ціни на рисову крупу вітчизняного виробництва в зимовий період коливались на рівні 1,55 – 1,65 грн. за кілограм, за весну вони підвищувались до 1,65-1,75 грн. за кілограм, у літні місяці становили 1,80 – 1,85 грн. за кілограм. Рисова крупа фасована на оптових ринках на 10-15% була дорожчою. Таким чином, різниця між ціною на оптових ринках і відпускними цінами рисопереробних підприємств у всіх випадках не перевищувала 0,10 – 0,15 грн. за кілограм. Причому сезонні коливання рівня відпускних цін рисопереробних підприємств і цін на оптових ринках співпадають.

Ціни на імпорту рису на оптових ринках за рахунок розфасовки і переваги довгозерних сортів перевищували рівень цін на вітчизняну крупу на 5-10%.

Роздрібні ціни на рисову крупу протягом сезону в різних регіонах коливались у межах 2,6-2,8 грн. за кілограм. На основі проведеного аналізу розраховано модель формування рівня роздрібних цін на рисову крупу на різних стадіях її виробництва та реалізації.

Згідно з розрахунками на стадії виробництва рису-сирцю в сільськогосподарському виробництві формується 41,1% рівня роздрібних цін на рисову крупу, на стадії переробки рису-сирцю в крупу – 14,3 %, а в оптовій і роздрібній торгівлі – 44,6%. Виділити окремо транспортування готової продукції до торгових точок або напівфабрикату (сирцю) до місць переробки практично неможливо, оскільки перевозками займаються і сільськогосподарські підприємства, і виробники круп, і торговельники, а також посередники, мірою необхідності та вигідності даного процесу.

Література:

1. Рис Херсонщини цільова комплексна програма розвитку галузі рисівництва /Логвиненко Г.Ф., Гречко А.П., Ванцовський А.А. та інш.- Херсон, РВЦ "Колос", 2000 – 44 с.
2. Гонтар О.П. Про питання вирощування і деякі проблеми рисівництва на Херсонщині. Таврійський науковий вісник. Спецвипуск (випуск 9). Херсон, 1998.- С. 24-29.
3. Безтравний В.А. , Шапар І.І. Рисівництво України і його перспективи розвитку (за матеріалами міжнародної практичної конференції). Таврійський науковий вісник. Спецвипуск (випуск 9). Херсон. 1998.- С. 11-17.